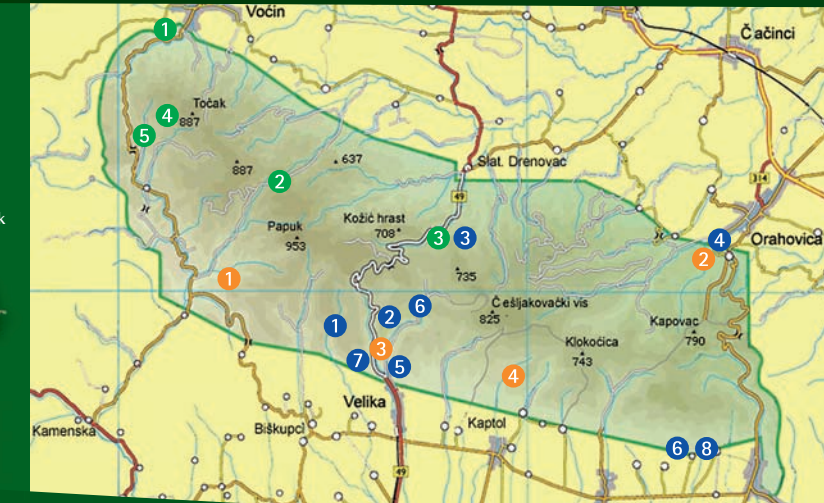
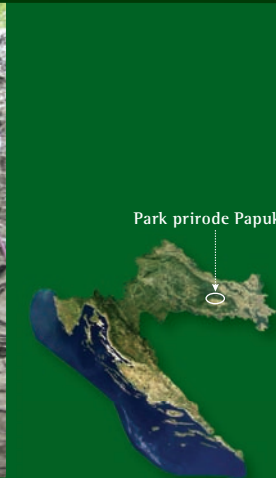

POSJETITE PARK PRIRODE PAPUK

Potrebe urbaniziranog čovjeka za izvornom i sačuvanom prirodom sve su veće, a izleti u prirodu jedan su od najboljih načina da se odmakne od životne svagdašnjice. Brojne planinarske staze omogućuju posjetiteljima šetnju slikovitom prirodom koja je privlačna i različitia u svako godišnje doba. Ljeti se izletnici mogu osvježiti u bazenima s termalnom vodom u Velikoj i u Orahovačkom jezeru, omiljenim izletištima stanovnika Slavonije. Iako na Papuku nema uređenih skijališta, ljubitelji snijega i zimskih športova mogu uživati u skijanju, sanjkanju ili samo u šetnji. Penjalište Sokoline, s uređenim smjerovima, omogućuje bavljenje športskim penjanjem, a stijena je idealna za trening i stjecanje osnovnih penjačkih vještina. Na području Papuka postoji 104 kilometra označenih biciklističkih staza. Ukoliko se nadete u Parku prirode u blizini Velike, svakako prošetajte poučnom stazom Lapjak, gdje ćete uz pomoć poučnih tabla steći osnovne spoznaje o osobitostima Papuka, a odatle možete i na vrh Pliša, gdje je novo paragliding uzletišta, s kojega ćete se spustiti zrakom, s ushićujućom dozom adrenalina u krvi. Druga je poučna staza na području Jankovca, gdje je i planinarski dom koji posjetiteljima nudi smještaj i okrpju. Organiziranim skupinama Javna ustanova Park prirode Papuk nudi stručno vođenje radi upoznavanja prirodne i kulturno-povijesne baštine Papuka, a djeci školskog uzrasta nekoliko programa škole u prirodi.

Pravila ponašanja u Parku prirode Papuk

Molimo posjetitelje da se pridržavaju pravila ponašanja i da surađuju s osobljem Parka prirode kako bi se očuvala izvorna biološka, geološka i kulturološka autentičnost zaštićenoga prostora, tako da:

- ne oštećuju drveće, grmlje, da ne beru cvijeće i ostale biljke
- ne plaše, ne uznemiruju, ne hvataju i ne love ili ubijaju bilo koju vrstu životinja
- ne nose nikakvo oružje
- ne oštećuju gnijezda i duplje životinja
- ne logoruju, ne pale vatre i ognjišta, osim na za to predviđenim mjestima
- održavaju red i čistoću u Parku prirode, a sve otpatke odlože na za to predviđeno mjesto
- ne onečišćuju vodotoke i izvore
- ne oštećuju spomeničku baštinu
- se pridržavaju znakova upozorenja i kreću se samo po naznačenim stazama zbog vlastite sigurnosti
- pse vode na uzici.

Osim toga,

- zabranjeno je snimanje i fotografiranje u komercijalne svrhe bez dopuštenja Parka prirode
- zabranjeno je bavljenje turističkom, ugostiteljskom ili trgovačkom djelatnosti bez koncesijskog odobrenja Javne ustanove PP Papuk.

Posebno zaštićeni dijelovi prirode

- 1 geološki spomenik prirode Rupnica
- 2 specijalni rezervat šumske vegetacije Sekulinačke planine
- 3 Park-šuma Jankovac
- 4 spomenik prirode Stanište tise
- 5 spomenik prirode Stari hrastovi

Kulturno-povijesna baština

- 1 srednjovjekovni grad Kamengrad
- 2 srednjovjekovni grad Ružica
- 3 srednjovjekovni Velički grad
- 4 arheološko nalazište Čemernica-Gradci

Turistički sadržaji

- 1 športsko penjalište Sokoline
- 2 poučna staza Lapjak
- 3 poučna staza na Jankovcu – Grofova staza
- 4 kupalište Orahovačko jezero
- 5 termalni bazeni u Velikoj
- 6 biciklističke staze
- 7 uzletišta paraglidinga Pliš
- 8 Kutjevačko vinogorje

PARK PRIRODE PAPUK

Sjedište ustanove:
Trg Gospe Voćinske bb, 33 522 Voćin
tel/faks 033/565 269

Ispostave:
S. Radića 46, 34 330 Velika
tel 034/313 030, faks 313 027

F. Gavrančića 6, 33 515 Orahovica
tel/faks 033/674 133

e-mail: kontakt@pp-papuk.hr
web stranica: www.pp-papuk.hr

IMPRESSUM

Izdavač: Javna ustanova Park prirode Papuk
Trg Gospe Voćinske bb, 33 522 Voćin; 2005
Tekst: Goran Radonić, Vlatka Dumbović
Lektura i korektura: Ivan Jindra
Fotografije: Branko Štivić i Stjepan Gal – Arhiva JU PP Papuk
Oblikovanje i grafička priprema: Dizajn studio (R)evolucija
Tisak: Stega tisak

Značajke Parka prirode Papuk

- površina 336 km²
- područje Požeško-slavonske i Virovitičko-podravске županije
- proglašen je zaštićenim područjem 23. travnja 1999. odlukom Hrvatskoga državnog sabora, a 16. rujna 1999. Vlada Republike Hrvatske osnovala je Javnu ustanovu za upravljanje Parkom prirode Papuk
- brdsko-planinsko područje Slavonije, iznimne geološke i biološke raznolikosti, s vrijednom kulturno-povijesnom baštinom
- reljefne značajke: najviši vrh – Papuk (953 m); ostali markantni vrhovi: Ivačka glava (913 m), Točak (887 m), Češljakovački vis (820 m), Kapavac (792 m)
- hidrološke osobitosti: potoci (Brzaja, Veličanka, Dubočanka, Kovačica), jezera (Orahovica, Jankovac, Zvečevo), prirodni termalni izvori, 28 °C (dolina potoka Dubočanke, Toplice kraj Orahovice)
- izvanredna raznolikost biljnog i životinjskog svijeta (zaštićene biljne vrste, rijetka fauna, brojne šumske zajednice)
- iznimna geološka raznolikost (litološka, kronostratigrafska, geomorfološka)
- sedam srednjovjekovnih gradova (Ružica grad, Velički grad, Kamengrad, Stari grad, Klak ...)
- vrijedno arheološko nalazište iz starijega željeznog doba (8. – 3. st. prije Krista) – Gradci kod Kaptola

Područja posebne zaštite

- geološki spomenik prirode "Rupnica" – stupasto lučenje vulkanskih stijena
- Park-šuma Jankovac – gorska dolina, okružena stoljetnom šumom bukve, s krškim fenomenom Jankovačkog slapa
- posebni rezervat šumske vegetacije Sekulinačke planine – šuma bukve i jele stara oko 150 godina prašumskih svojstava
- spomenik prirode "Stanište tisa" – desetak preostalih stabala te zaštićene biljne vrste
- spomenik prirode "Stari hrastovi" – dva divovska stabla hrasta kitnjaka, stara 420 i 500 godina, najstariji su živi organizmi u Parku prirode Papuk

PARK PRIRODE PAPUK

Geološki spomenik prirode Rupnica

Rupnica je prvi geološki spomenik prirode u Hrvatskoj proglašen zaštićenim 1948. zbog izvanredno rijetke morfološke pojave vulkanskih stijena – stupastog lučenja albitskog riolita. Četverostrani i šesterostrani prizmatški stupovi nastali su kao posljedica stvaranja pukotinskih sustava pri hlađenju magme na prolazu prema površini Zemlje. Stijene u Rupnici, prema mišljenju jedne skupine geoloških stručnjaka, nastale su prije 70 milijuna godina, što su pokazali uzorci stijene na kojima je izotopno određivana starost. Drugi geolozi drže da je vulkansko tijelo puno mlađe, nastalo uz procese evolucije Panonskog bazena. Bilo kako bilo, Rupnica ostaje jedinstvena geološka pojava na hrvatskom području. Najljepši su svjetski primjeri takvih stupova na lokalitetima Giant's Causeway, na sjeveru Irske, i Vražji toranj sa 150 metarskim stupovima u Wyomingu, Sjedinjene Američke Države.

Park-šuma Jankovac

Jankovac, na sjevernim obroncima Papuka, na 475 metara nadmorske visine, jedna je od najljepših gorskih dolina. Bogata je hladnim izvorima i bistrim potocima, a okružena stoljetnim bukvama najvećega cjelovitog kompleksa starih šuma u Parku prirode Papuk. Zbog iznimnih prirodnih ljepota Jankovac je 1955. proglašen zaštićenom park-šumom. Na tom su području tipični fenomeni krša, ponikve promjera 10 – 40 m, izvori, špilje (grob grofa Jankovića i Maksimova špilja). Rasprskavanjem vode podno slapa Skakavac uz pomoć sedrotvornih mahovina i alga tijekom proteklih

nekoliko tisuća godina oblikovala se 30 metarska sedrena barijera. Zbog obilja vode i visine s koje se obrušava, slap pruža veličanstveni prizor, jedinstven na području Slavonije, posebice za jake zime kada se zamrzava u opčinjavajući ledeni stup. Glavni je prostor okupljanja svih posjetitelja i izletnika planinarski dom, pred kojim je velika livada, a tu su i dva umjetna jezera koja povezuju izvor u špilji i slap. Prvi stanovnici doline bili su staklari iz Saske, o čemu svjedoče i ostatci staklarskoga groblja. Josip pl. Janković izgradio je početkom 19. stoljeća na Jankovcu lovačku kuću u koju se doselio s bečkoga dvora. On je vjerojatno i prvi čovjek koji je prepoznao estetsku vrijednost ove doline. Njemu u spomen, u park-šumi Jankovac, u blizini planinarskog doma, postavljena je poučna Grofova staza na kojoj posjetitelji mogu upoznati prirodne i kulturno-povijesne osobine ovog područja.

Posebni rezervat šumske vegetacije Sekulinačka planina

Oko 150 godina stara šuma bukve i jele na području Gudnoge, u sastavu šumsko-gospodarske jedinice Sekulinačka planina, zaštićena je 1966. kao posebni rezervat šumske vegetacije. Na nadmorskoj visini od 740 do 820 metara, pokriva samo 8,01 hektara. Šumskih je oaza prašumskoga tipa na Papuku ostalo vrlo malo pa je to područje, zbog starosti šume, iznimno važno za biološku raznolikost.

Spomenik prirode “Stari hrastovi”

Stari hrastovi udaljeni su oko 400 m od županijske ceste Kamenska – Voćin, sjeveroistočno od skretanja prema lovačkom objektu Djedovica. Pristup je moguć brdskom stazom, koja je ostatak konjičkoga puta s početka 20. stoljeća, a i izravno, strminom dugom oko 200 m, koja se okomito spušta na cestu. Visina stabala je oko 33 m, a stara su oko 420 i 500 godina. Zanimljivo je da rastu u panonskoj šumi bukve i jele, u kojoj hrastovi kitnjaci nemaju ekološki najbolje uvjete. Vjerojatno im je položaj na osunčanoj strani padine omogućio doseganje takve starosti.

Spomenik prirode “Stanište tisa”

Posljednje poznato prirodno stanište tise na Papuku u šumskom je predjelu Debeljak, sjeverozapadno od Zvečeva. Ovdje tise zauzimaju kompaktnu površinu od oko 150 m². Uglavnom rastu kao grmovi, a tek se dva stabla izdvajaju kao više drveće. Stabla su različite starosti i uzrasta, procjenjuje se da je najmlađe staro oko 10, a najstarije oko 100 godina. Na području Papuka možemo naći brojne toponime, poput Tisovac, Tisica, Tisov potok i dr., ali na tim lokalitetima nema više nijednog stabla tise. S obzirom na to da je riječ o izvanrednoj tehničkoj kakvoći drveta (tvrdoća, čvrstoća, elastičnost, žilavost, laka obradba, rezanje, tokarenje) i njegovoj strukturi i teksturi, tisovina pripada u red najplemenitijih vrsta drva. Glavni je razlog njezina iskorištenja i nestanka iz papučkih šuma preveliko iskorištavanje u 19. i na početku 20. stoljeća.

GEOLOGIJA

Najveća i najljepša slavonska planina Papuk proglašena je zaštićenim područjem i zbog iznimne geološke raznolikosti kakvu rijetko susrećemo u Hrvatskoj. Papuk izgrađuju stijene nastale u pretpostavljenom starosnom rasponu od oko 400 milijuna godina, od paleozojskoga geološkog razdoblja preko naslaga iz razdoblja mezozoika i kenozoika, sve do najmlađih geoloških tvorevina, kao što su sedrene barijere, kojima proces nastajanja traje i danas na pojedinim papučkim slapovima. Osim geokronološke, na prostoru Papuka nalazimo i izvanrednu litološku raznolikost, zastupljenu brojnim varijetima sedimentnih, magmatskih i metamorfnih stijena. Jezgru Papuka i najveći dio planine izgrađuju najstarije paleozojske stijene: različite vrste metamorfita, kao što su filiti, kloritski škrljanci, gnajsevi, migmatiti, granitoidne stijene, amfiboliti i mnoge druge vrste stijena. Nešto mlađe mezozojske formacije predstavljene su karbonatnim stijenama koje u vršnom dijelu Papuka zapažamo u morfološkim značajkama krša: u ponorima, vrtačama i špiljama. Kenozojsko geološko razdoblje zastupljeno je naslagama koje često sadrže i fosilne ostatke, što posebno vrijedi za stijene nastale u razdoblju od prije 16 milijuna godina kada su Papuk i druge slavonske planine bile otoci koje su oplakivali valovi tadašnjega “Panonskog mora”. Završna tektonska izdizanja i stalna erozija stijena slavonskih planina stvorili su ishodišni materijal za taloženje kilometarski debelih sedimenata u dvije riječne zvale, Savskoj i Dravskoj. Rezultat je složenih geoloških odnosa na Papuku i hidrogeološka pojava toplih izvora u dolini potoka Dubočanke i u području Toplice, nedaleko od Orahovice.

FLORA I VEGETACIJA

Više od 96 posto površine Parka prirode Papuk pokriveno je šumskom vegetacijom. Zbog reljefnih kontrasta, velike različitosti geološke građe te raznovolikih pedoloških i klimatskih utjecaja na području je zabilježeno čak 13 različitih tipova šume (šumskih zajednica). Do 350 m. n. v. najzastupljenije su šume hrasta kitnjaka i graba. Iznad tih visina prostire se pojas bukovih šuma koje, ovisno o geološkoj podlozi i mikroklimatskim uvjetima, rastu u nekoliko različitih šumskih zajednica. Iznad 700 m. n. v. raste panonska šuma bukve i jele. Južne padine Papuka obrastaju šume hrasta medunca i crnoga jasena. Šuma hrasta sladuna i cera zauzima vrlo male površine u jugoistočnom području Parka prirode. Najzastupljenija vrsta drveća je bukva. “Plava papučka bukva” naziv je posebna ekotipa bukovih stabala koja rastu na pojedinim područjima Papuka, a zbog uvjeta staništa imaju osebujnu plavkastu koru. Od najzanimljivijih florističkih lokaliteta ističu se travnjaci na vrhu Papuka i na Radovanačkim pašnjacima te šume hrasta medunca i crnog jasena na područjima Pliš – Mališćak – Turjak – Lapjak i Petrov vrh na Krndiji. Na tim lokalitetima, zbog izrazito bazične podloge, dolazi najveći broj zaštićenih, ugroženih i rijetkih biljnih vrsta. Rastu tu rijetke i ugrožene biljne vrste, poput modre sase, nježne kockavice i uskolinog likovca. Od ekstremno kiselih staništa treba spomenuti lokalitet Svinjarevac, na zapadnom Papuku, sa zanimljivom florom crvotočina. Najviše ugroženih i zaštićenih biljnih vrsta raste na travnjacima i drugim nešumskim površinama.

Flora Parka prirode u brojkama
Ukupan broj vrsta: 1223 vrste (četvrtina flore Hrvatske!)
Ugrožene biljne vrste: 102 vrste (Crveni popis ugroženih biljnih vrsta)
Zaštićene biljne vrste: 197 vrsta (Zakon o zaštiti prirode)

FAUNA

Područje Parka prirode Papuk svojim geomorfološkim, klimatskim i vegetacijskim obilježjima pruža izvrsna prirodna staništa brojnim životinjskim vrstama. Na njemu pribivaju gotovo svi predstavnici srednjoeuropske faune, a prije više od 200 godina, prema zapisima prirodoslovca Taubea, na Papuku su živjeli i medvjedi, vukovi i risovi. Danas su guste šume Papuka stanište i utočište jelenima, srnama, divljim svinjama, lisicama i kunama. Starije šume, u kojima je veći broj suhih stabala, važne su za ptice dupljašice, poput žuna i djetlića. Pretpostavlja se da je Papuk jedno od četiriju gnjezdišta patuljastog orla u Hrvatskoj. Papuk obiluje gorskim izvorima i potocima koje nastanjuje ugrožena potočna pastrva i brojna populacija potočnog raka. Na nekim vodotocima povremeno se pojavljuje i vidra. Uz potoke živi i vodenkon, neobična ptica koja roni i hoda po dnu potoka u potrazi za vodenim kukcima. Od gmazova najčešće susrećemo zidnu guštericu, zmiju Eskulapovu bjelicu, a uz vodotoke česta je bezazlena bjelouška. Brojni su i vodozemci, a osobito su zanimljivi daždevnjaci i vodenjaci, koji se razmnožavaju u gorskim jezerima i mirnijim dijelovima potoka. Šišmiši su poznati stanovnici šuma, ali i podzemlja Papuka. U ponoru Uviraljka zabilježeno je zimovanje čak 11 vrsta šišmiša, što je i najveći broj vrsta šišmiša ikad zabilježen u kojem podzemnom objektu u Hrvatskoj. Kukci su najbrojnija skupina životinja i čine oko 70 posto ukupnog broja životinjskih vrsta u Parku prirode Papuk.

Kralježnjaci Parka prirode u brojkama
Sisavci: 37 vrsta (od toga 14 vrsta šišmiša)
Ptice: 86 vrsta
Ribe: 24 vrste
Gmazovi: 8 vrsta
Vodozemci: 11 vrsta

POVIJESNA BAŠTINA

Dio istinskih vrijednosti Papuka pripada i kulturnoj i povijesnoj baštini na prostoru Parka prirode. Čovjek je naseljavao Papuk od prapovijesnih razdoblja jer mu je ta planina pružala sklonište, bila izvor hrane i ogrjeva. Dokazuju to paleolitički nalazi tabora lovaca na mamute u dolini Londže. Na tom lokalitetu pronađeni su ostatci oružja i oruđa od kvarca čiji su izvor mogle biti samo planine Punj, Krndija i Papuk. U razdoblju neolitika gora bogata drvetom davala je materijalnu podlogu za izgradnju naselja i eventualnih utvrda, a još je važnija sirovina bila kamen. Slavonsko gorje, posebice Papuk, bilo je izvor sirovine od koje su se proizvodile kamene izradvine, ne samo lokalno nego i na širem prostoru ovoga dijela južne Panonije. Papuk je sa 14 nalazišta najzapadniji rub rasprostriranja klasične sopotske kulture koja je zasad najzastupljeniji neolitički fenomen ovoga prostora. U eneolitičnu i bakreno doba na papučkom prigorju nastaje nekoliko naselja koja svojim značenjem nadaleko nadilaze prostor Papuka, a planina je, sa svojim vrhovima i višim obroncima, pružala idealnu reljefnu podlogu za utvrđena visinska naselja, karakteristična za kasno brončano doba. Osim toga, u blizini su bile velike količine kvalitetnoga drveta, kako za gradnju, tako i za metalurški proizvodnju, koja je važna u gospodarstvu toga doba. Arheološki ostatci iz razdoblja starijega željeznoga doba (halštatske kulture), prikupljeni na svjetski poznatom nalazištu kod Kaptola, svakako su najvažniji elementi arheološke baštine unutar Parka prirode Papuk. Na prostoru sjeverne Hrvatske, odnosno Slavonije, fenomen halštatske kulture obilježava kulturna grupa Martijanec – Kaptol. Osnovna je značajka te kulturne grupe ukop istaknutih članova društva u velike grobne humke – tumule, a u grobovima su za arheoloških istraživanja nađene ke-

ramičke posude – žare i druga keramika te osobna imovina pokopanog ratnika – kacige, nazuvci, koplja, dijelovi konjske opreme i sl. Iz razdoblja antike, uz granicu Parka prirode, u Vetovu, pronađena je nadgrobna stela s natpisom s kraja 2. i početka 3. stoljeća, a u Velikoj, na lokalitetu Kruge, otkrivena je veća villa rustica iz 4. stoljeća. Niz arheoloških nalaza na Papuku svjedoči o velikoj važnosti ovog prostora u srednjem vijeku, posebno kao granične zone prema nadirućoj turskoj opasnosti. Zbog toga je na Papuku i okolnim gorama iznimno velik broj manjih ili većih srednjovjekovnih utvrda iz različitih razdoblja. Ti “stari gradovi”, kojih na Papuku ima sedam, osim što su povijesni spomenici, nerazdvojiva su sastavnica krajolika. Nedaleko od mjesta Orahovice najočuvaniji su i najljepši stari utvrđeni gradovi u Slavoniji. U planini povrh grada Ružice nalaze se ostatci Staroga grada, a iznad sela Slatinskog Drenovca ostatci staroga drenovačkoga grada – Klaka. U blizini naselja Kamenskog Vučjaka utvrđeni je grad Kamengrad, a sjeverno od današnjeg naselja Velike, na južnom završetku brda Lapjaka, ruševine su manjega tvrdoga grada – Veličkoga grada. U blizini je i razmjerno slabo sačuvan Stražemanski grad te Pogana gradina kod sela Doljanovaca. Svi su nabrojeni srednjovjekovni gradovi na području Parka prirode Papuk, a u neposrednoj su blizini i druge vrijedne povijesne građevine: voćinski Stari grad, arheološko nalazište Rudine (benediktinska opatija sv. Mihovila), kaštel u Kaptolu, cistercijska opatija sv. Marije u Kutjevu i manastir sv. Nikole kod Orahovice.